

Ο Δημήτρης Σπάθης και ο Μάνος Ζαχαρίας σε θεατρική παράσταση στην Τασκένδη.

ΜΙΑ ...ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΣΠΑΘΗ ΣΤΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ

ΑΛΚΗ ΖΕΗ

Τασκένδη: Ιούλιος του 1955. Έχω ένα χρόνο και κάτι μήνες στην Τασκένδη, όπου κατάφερα να φτάσω, στην καρδιά της Κεντρικής Ασίας, για να βρω τον Γιώργο Σεβαστίκογλου, που είχε βρεθεί εκεί μετά την ήττα του Δημοκρατικού Στρατού, μαζί με όσους είχαν πολεμήσει στα βουνά. Ανάμεσά τους ο Δημήτρης Σπάθης που ως σήμερα απορώ πώς κατάφερε από το Κάιρο να βρεθεί στον Γράμμο.

Άγνωστη γη, άγνωστος για μένα κόσμος. Μόνο δυο φίλους βρήκα από τα παλιά, τον Μάνο Ζαχαρία και τον γνωστό ηθοποιό Αντώνη Γιαννίδη. Ο Γιώργος όμως μου γνώρισε έναν καινούριο κολλητό του φίλο, πολύ πιο νέο απ' αυτόν, τον Δημήτρη Σπάθη, που το όνειρό του τότε ήταν, όπως έλεγε, να σπουδάσει ιστορία ή θέατρο. Ο Γιώργος του έλυσε το πρόβλημα και τον συμβούλεψε να σπουδάσει ιστορία θεάτρου. Να τα συνδυάσει όλα και να γίνει θεατρολόγος.

Γιατί στην Ελλάδα δεν υπήρχαν θεατρολόγοι και θα ήτανε πολύ χρήσιμος, όταν θα γυρίζαμε.

Όταν θα γυρίζαμε! Αυτό ήταν ο καημός μας. Πότε και πώς θα γυρίζαμε.

Εκείνο λοιπόν το καλοκαίρι του '55, η κόρη μου ήτανε τριών μηνών. Εγώ μάθαινα ρωσικά και, δεν ξέρω πώς, οι «απάνω» –έτσι λέγαμε τους συντρόφους της Κεντρικής Επιτροπής Τασκένδης– μάθανε πως είχα ασχοληθεί με το κουκλοθέατρο. Μου πρότειναν λοιπόν να παίξω κουκλοθέατρο για τα παιδιά σε μια από τις δεκατρείς πολιτείες, δεν θυμάμαι σε ποια.

Η Άλκη Ζέη είναι συγγραφέας.

Έτσι λέγανε τους μικρούς συνοικισμούς που μένανε μόνο οι έλληνες πρόσφυγες. Μου στείλανε κούκλες να διαλέξω και φυσικά, αφού θα ήμουν η μόνη που θα έπαιζα κι έχω δυο χέρια, διάλεξα δύο. Το παραμύθι όμως που είχα σκεφτεί είχε τρία πρόσωπα, και έβαλα κι ένα ποντίκι –γιατί ανάμεσα στις κούκλες υπήρχε ένα ωραιότατο ποντικάκι καρφωμένο σ' ένα ξύλο.

Είχαμε μαζευτεί στο σπίτι μας ή μάλλον στο δωμάτιό μας, γιατί αυτό ήταν το σπίτι μας. Η συνηθισμένη παρέα, ο Γιαννίδης, ο Μάνος και ο Μίμης έτσι φωνάζανε τότε όλοι τον Δημήτρη. Τους είπα το πρόβλημα με τα τρία πρόσωπα και πως αν είχα κάποιον να με βοηθάει ν' αλλάζω τις κούκλες, θα τα κατάφερνα. Προθυμοποιήθηκε ο Μίμης να βοηθήσει.

- Σωστά, είσαι ο μόνος κατάλληλος, αφού πας για θεατρολόγος, είπε με το γνωστό του χιούμορ ο Γιαννίδης και γελάσαμε όλοι εκτός από τον Μίμη.

Την επόμενη λοιπόν Κυριακή ξεκινήσαμε στις πέντε τ' απόγευμα από το σπίτι, ο Μίμης, εγώ και ο Τάκης, ένας νεαρός, μαυριδερός και μικροκαμωμένος, που ήθελε τον Σεπτέμβρη να πάει στη θεατρική σχολή κι ενθουσιάστηκε να παίξει το ποντίκι. Ομολογώ ότι στις πρόβες που κάναμε μιμούνταν τέλεια την ποντικίσια φωνή.

Ο Γιώργος που έμεινε με το μωρό, μας ευχήθηκε καλή επιτυχία. Πήγαμε να πάρουμε το τραμ. Αφόρητη ζέστη. Ύστερα περπατήσαμε σε κάτι στενά, χωματένια δρομάκια και φτάσαμε στην πολιτεία. Εκεί υπήρχε μια αυλή με λίγα δεντράκια κι είχανε βάλει μια τέντα να κάνει σκιά. Η ζέστη όμως ζέστη. Παιδάκια και μεγάλοι κάθονταν σε χαμηλά ξύλινα скаμνάκια. Είχανε στήσει κι ένα παραβάν καμωμένο με καθρόνια και πολύχρωμο ύφασμα σαν κι αυτό που ήταν όλα τα φορέματα που φορούσαν οι Ουζμπέκες.

Ο Μίμης βγήκε μπροστά στο παραβάν και είπε πολύ σοβαρά πως η παράσταση αρχίζει. Όλοι σώπασαν κι αρχίσαμε. Μου άλλαζε με μεγάλη δεξιότητα την κούκλα, κάθε φορά που του πρότεινα το χέρι. Ήρθε και η ώρα να βγει το ποντίκι, όλοι έσκασαν στα γέλια. Ο Τάκης τόσο ενθουσιάστηκε που κάθε λίγο, σε άσχετη στιγμή, έβγαζε το ποντίκι κι η φωνή του γινότανε όλο πιο τσιριχτή και δωστου γέλια το κοινό. Ένωσα τον Μίμη να μου αλλάζει νευρικά τις κούκλες. Τέλειωσε η παράσταση, οι κούκλες υποκλίθηκαν και το ποντίκι να βγαίνει να υποκλιθεί τσιρίζοντας.

Αφού υποκλιθήκανε ξανά οι κούκλες μου και τις χειροκρότησαν, τις τράβηξα πίσω από το παραβάν. Το ποντίκι όμως δεν έλεγε να φύγει κι αλώνιζε τη σκηνή με τσιρίγματα και μάζευε χειροκρότημα, ώσπου του κατέβασε του Τάκη το χέρι ο Μίμης, λέγοντας νευριασμένα: «Φτάνει πια».

Βγήκαμε από το παραβάν, μας κύκλωσαν τα παιδάκια. Ο Τάκης κι εγώ τα αγκαλιάσαμε και πήρε το μάτι μου τον Μίμη που στεκότανε παράμερα, βουβός και συνοφρυωμένος.

Κάποιες γυναίκες μας έδειξαν ένα τραπέζι που είχε απάνω ένα τεράστιο καρπούζι κομμένο σε φέτες. Καθίσαμε με τον Μίμη, ο Τάκης πήγε να χαιρετήσει, λέει, κάποιους φίλους.

Τίποτα δεν υπάρχει καλύτερο στην Τασκένδη από ένα δροσερό καρπούζι μέσα στη ζέστη. Σ' όποια μεριά της γης κι αν ταξίδεψα δεν έχω φάει ωραιότερο καρπούζι, που είναι στενόμακρο σαν πεπόνι. Το τραπέζι ήταν ξύλινο κι ανάμεσα στις τάβλες του είχε μια μεγάλη χαραματιά. Δεν είχε ούτε μαχαίρι ούτε πιρούνι ούτε καν πιάτο, πήρα όμως μια φέτα και την έτρωγα με απόλαυση. Ο Μίμης, βουβός πάντα, πήρε μια φέτα και την έτρωγε... αριστοκρατικά, όχι σαν και μένα που είχα πασαλειφτεί ολόκληρη. Ετοιμαστήκαμε να φύγουμε, όταν κατέφτασε ο Τάκης τρώγοντας ένα κομμάτι καρπούζι.

- Φεύγουμε;, έκανε μπουκωμένος

Η Μίμης κι εγώ σηκωθήκαμε, εκείνος πάντα βουβός. Τι τον έπιασε, συλλογιόμουν, μα μια στιγμή κοίταξα τα πόδια του κι έβαλα τα γέλια. Φορούσε άσπρα λινά παπούτσια. Από τη χαραμάδα του τραπέζιού είχαν χυθεί τα ζουμιά πάνω στα παπούτσια του που έγιναν ροζ, τριανταφυλλιά. Τα κοίταξε κι αυτός κι ούτε καν χαμογέλασε. Βγήκαμε στα σοκάκια.

Ο Τάκης περπατούσε χοροπηδώντας.

- Σύντροφε Μίμη, καλός δεν ήμουν;

Ο Μίμης του έριξε ένα θανατερό βλέμμα.

- Έχεις και θράσος από πάνω, δεν φτάνει που χάλασες την παράσταση. Μην κοιτάς που η Άλκη είναι ευγενική και δεν είπε τίποτα.

Η ζέστη είχε αρχίσει να πέφτει, μα μια υγρασία σ' έκανε να κολλάς. Να φτάναμε γρήγορα στο τραμ! Ο βουβός όμως Μίμης άρχισε να μιλάει ασταμάτητα και να κατακεραυνώνει τον Τάκη. Κάθε τόσο μας έκανε να σταματάμε και τον τράνταζε από τους ώμους. Και τι δεν του είπε!

Έχει και μούτρα να πάει στη σχολή για ηθοποιός, αφού δεν σέβεται την παράσταση και βγαίνει όποτε του κάνει κέφι...

- Μα ...γελούσανε, ψέλλισε ο Τάκης.

Τι ήθελε και το είπε. Ο Μίμης άστραψε και βρόντηξε. Έτσι λοιπόν νομίζει πως θα κάνει στο θέατρο, θα πετάγεται στη σκηνή όταν γελάνε; Τι Στανισλάφκι κατέβασε, τι Μέγιερχολντ, τι Ταύρωφ, για τον σεβασμό που είχανε αυτοί οι μεγάλοι στο θέατρο. Έτσι φτάσαμε στο τραμ. Ο Μίμης με τα τριανταφυλλιά παπούτσια, εγώ πασαλειμμένη καρπούζι κι ο Τάκης να έχει γίνει ένα καβουράκι τόσο δα.

Κατέβηκε πριν από μας. Εγώ με το ζόρι κρατιόμουν να μη γελάσω βλέποντας τα παπούτσια του Μίμη. Εκείνος με κρατούσε να κάνω ισορροπία στο τραμ, γιατί δεν είχε θέση άδεια και στις στροφές, με το ζόρι στεκόμουν όρθια. Το χέρι του με έσφιγγε δυνατά.

- Βρε Μίμη μου, του λέω, του τα παραείπες λιγάκι. Δεν έπαιζε και στο Θέατρο Τέχνης της Μόσχας.

Τ' άκουσα κι εγώ. Φτάσαμε σπίτι, κι όταν ο Γιώργος ρώτησε πώς πήγε η παράσταση ο Μίμης είπε «χάλια» και του διηγήθηκε με πάθος το αμάρτημα του Τάκη, ύστερα κοίταξε τα παπούτσια του και είπε απελπισμένα:

- Πώς θα κυκλοφορώ με ροζ παπούτσια, δεν έχω άλλα για το καλοκαίρι.

Ο Γιώργος μας έκανε παγωμένες λεμονάδες και προσπαθούσε να τον καλμάρει λέγοντας πως βρήκαν μέρος για να κάνουν πρόβες, με το θίασο που είχαν δημιουργήσει με έλληνες πρόσφυγες που σπούδαζαν στη θεατρική σχολή. Εγώ τον παρηγόρησα πως θα του φτιάξω τα παπούτσια. Τα έβγαλε κατσούφης πάντα και περίμενε να δει τι θα κάνω. Μου το είχαν μάθει και μένα κάποιες γειτόνισσές μου.

Στην Τασκένδη δεν υπήρχε οδοντόπαστα σε σωληνάκια. Αλλά μέσα σε στρογγυλά κουτιά όπως η πούδρα, πουλούσαν σκόνη για τα δόντια που βρέχαμε τη βούρτσα και τη βουτούσαμε στη σκόνη. Έβρεξα μια παλιά βούρτσα, έβαλα σ' ένα πιατάκι σκόνη, την ανακάτεψα με λίγο νερό, κι έκανα τα παπούτσια του Μίμη κάτασπρα. Επιτέλους ένα χαμόγελο άστραψε. Κι είχε πολύ ωραίο χαμόγελο ο Μίμης.

Πέρασαν πολλά χρόνια για να καταλάβω πως ο Δημήτρης Σπάθης, ο θεατρολόγος, όπου κι αν βρισκότανε, είτε στην Τασκένδη είτε στη Μόσχα είτε στην Επίδαυρο ή σε μια συνοικία της Αθήνας ή στο Παρίσι, στα είκοσι του χρόνια ή στα ογδόντα, έδειχνε τον ίδιο σεβασμό κι είχε τη ίδια αγάπη για κάθε θέατρο, από το πιο φημισμένο ως το πιο ασήμαντο. Γι' αυτό τον αγάπησε τόσο ο Γιώργος κι ένιωθε πολύ περήφανος που τον συμβούλεψε να γίνει θεατρολόγος. Γι' αυτό τον λάτρεψαν οι μαθητές του.

Κρίμα που αποδώ και πέρα κανείς πια δεν θα τον έχει δάσκαλο... κι εγώ φίλο ακριβό.